

Omek

Vájikrá 5786
2026. március 12.

Mi az, amiért érdemes áldozatot hozni?

Ezen a héten kezdjük el olvasni a *Vájikrát*, azaz Mózes 3. könyvét, mely főként az áldozatokkal foglalkozik. Ideális a pillanat, hogy feltegyük a kérdést:

pontosan miért is kellenek az áldozatok?

Általánosságban elmondhatjuk, hogy bármilyen értelmes célt szeretnénk elérni az életben, ahhoz áldozatokra van szükség. Pénzt, időt és energiát kell fordítanunk arra a célra, amire vágyunk.

A Szentélyben bemutatott áldozatok azonban különlegesek: elsősorban állatokat mutattunk be (leszámítva a *minchát*, ami lisztből és olajból készült). De ha ezen a nyomon indulunk el, akkor egy mélyebb kérdést is meg tudunk fogalmazni:

egyáltalán, miért van szükség állatokra a Teremtésben?

Mose Chaim Luzzato rabbi (1707-1746) leírja a Teremtés célját a tórai és a kabbalisztikus hagyomány fényében (ld. *Derech Há-sém* 1:2).

A Teremtés célja jót adni a teremtményeknek, hogy a Teremtő jót tevő tulajdonsága ezáltal kifejeződjön. A legtökéletesebb jó, amit adni tud, az pedig az, hogy közel kerülhetünk Őhöz.

V. évfolyam, 20. szám

IMPRESSZUM

Az *omek* szó jelentése: mélység. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Kiadó: Bét Jehuda Közösség

Székhely: 1074 Budapest, Rumbach Sebestyén u. 11-13.

Felelős kiadó-szerkesztő: Szántó-Várnagy Binjomin

Lapterv: Novák Tamás

Borítókép: ChatGPT

Terjesztés: Vida Ákos

Megjelenik 100 példányban.

ISSN 3058-051X (Nyomtatott)

ISSN 3058-0609 (Online)

Csatlakozz az OMEK támogatói

köréhez! Támogasd havonta a nyomtatást, és részesülj kedvezményekben. *További részletek:*

<https://orti.hu/omek-tamogatok>

Eszerint azonban nem érthető: miért nem teremtet minket eleve úgy, hogy közel vagyunk Hozzá, akárcsak az angyalok?

Rámchál válasza: az angyalok a közelséget eleve megkapják, mi azonban megdolgozunk érte. **Így az ember által megszerzhető jó magasabb szintű, mint az angyaloké!**

Az ember tehát középen van a Teremtésben. Alatta vannak az állatok (növények, élettelen tárgyak), melyek nem képesek a Teremtő közelségének megszerzésére. Feltete pedig az angyalok, melyek eleve rendelkeznek azzal – ám nem saját erejükből szerzik meg ezt.

Mindebből az derül ki, hogy a Teremtés célja maga az ember. Ha ez azonban így van, akkor miért van szükség bármi másra: angyalokra, állatokra?

Úgy látszik, hogy nélkülük a Teremtés, a világ nem lehetne teljes. Mi, emberek, éppen középen vagyunk. Ha azonban nem lenne körülöttünk semmi, akkor középen sem lehetnénk.

Az állatok tehát szükségesek a Teremtés teljességéhez. Az angyalok is: az angyalok felettünk állnak, és feléjük igyekszünk szellemi

értelemben növekedni. Az állatokat pedig az áldozatok által emelhetjük fel.

Manapság azonban nincsenek áldozatok. Igaz, hogy számos dolog van, ami ilyen vagy olyan értelemben helyettesítheti az áldozatot: 1. az áldozatok tanulmányozása (*Menáchet 110a*), 2. az imádkozás rendje (*Beráchet 26b*), 3. a vendéglátás (*Beráchet 55a*), 4. a bűntörlés (*Beráchet 17a*), 5. az alázatos szív (*Szanhedrin 43b*). Ez azonban nem ugyanaz!

Hiányzik a világból a teljesség.

Kimondhatjuk: az áldozatok a teljességet hozzák el.

Eszerint érthetővé válik, hogy amikor a Szentély újbóli felépülését, az áldozatok újbóli bemutatását várjuk, az egybeesik azzal, hogy azt várjuk, hogy a világ teljes legyen: eltűnjön a világból a gonoszság, és betöltse a világot az Örökkévaló ismerete (*ld. Jesájá 11:9*).

Az áldozat fent felsorolt helyettesítői tehát képesek lehetnek arra, hogy valamiféle pótléket nyújtsanak, addig is, amíg a Szentély újra fel nem épül. De a világ teljességének eléréséhez nélkülözhetetlenek az áldozatok.

HALACHA

Cinkos hallgatás – avagy mikor kötelező tanúskodnunk?

Most, hogy elkezdjük sorra venni a Tórából a Szentélyben bemutatandó áldozatokat, lényegi különbségtételre lehetünk figyelmesek: némely áldozat általános, sokféle bűnért hozható, más azonban egészen pontos és konkrét. Az utóbbi csoportból ez az első:

„És ha egy lélek vétkezik, és eskü hangját hallja – és ő tanú, vagy látta, vagy tudja – ha nem mondja el, viselje bűnét.” (Mózes 3., 5:1)

Ez a mondat felveti a kérdést:

vajon szabad-e hallgatnunk, ha tudomásunk van olyan dologról, ami egy embertársunknak a segítségére lehet egy peres ügyben?

Hiszen ez a mondat látszólag azt mondja, hogy ha valaki tanúskodhatna, de mégsem teszi, akkor azzal „bűnt visel”.

A kérdés külön érdekességét az adja, hogy ezen a ponton a modern törvénykezés kifejezetten szembemehet a tórai etikával.

Mint például abban az esetben, amikor a biz-

tonsági kamera rögzített egy tömegrendezvényen okozott sérülést. Hiába hivatkozott a kamerát üzemeltető vallásos tulajdonos az adatvédelemre¹ – a fenti tórai mondat alapján a rabbinikus bíróság kötelezte arra, hogy mutassa meg a felvételt a károsultnak.

Egy másik, hasonló szituációban azt kérdezték az orvosi etikai ügyekben kiemelkedő tudású *Eliezer Waldenberg* rabbtól (1915-2006), hogy vajon ha az orvost tanúként idézik be, akkor elárulhat-e a betegéről bizalmas információt, ami ugyan a per megítéléséhez szükséges lehet, de a hipokrátessi eskü megtiltja.

Egy kissé előreszaladva: Waldenberg rabbi válasza szerint ha olyan szituációról van szó, amiben a Tóra kötelezi az orvost a tanúskodásra, akkor a hipokrátessi eskü a klasszikus esete lesz a talmudi esetnek, amikor a Tóra ellen tett eskü nem emelkedik jogerőre (*Cic Eliezer 13:81:2, ld. Nedárim 16b*).

Ez a talmudi téma még a kortárs magyar közéleti vitákban is fontos relevanciával bír. A katolikus egyházban ismert fogalom a „gyónási titok”: a papnak nem szabad elárulnia, bármit is hallott a hívőtől. A kegyelmi botrány nyomán módosításként beadott gyermekvédelmi törvény titoktartási javaslatába is bekerült, melyről több újságcikk is született².

Lássuk tehát, mi a Tóra álláspontja minderről!

Mindenekelőtt: a tanúskodás kötelezettségét nem a szokványos törvények között olvashatjuk, hanem az áldozatok listájában.

Azt nem mondhatjuk, hogy ha „csak” áldozatot kell bemutatni, de más büntetés nem szerepel, akkor az valójában nem is igazi bűn. Különösen, hogy a mondat végén explicit áll: „*viselje bűnét*”.

Azt viszont a figyelmes olvasó igenis észreveheti, hogy a fent idézett mondatban szerepel egy plusz kritérium: „*eskü hangját hallja*”.

Bölcseink ezt úgy értik, hogy megeskették az illetőt arról, hogy nem tud tanúskodni a másik számára, és ő – hamisan – meg is esküdött, hogy nem tud. Ha utólag bevallja, hogy ez nem igaz, akkor áll fenn az áldozat bemutatási kötelezettség (*Misna, Sevuot 4:3*).

A tanúskodás elmulasztásának tilalma azonban esketés nélkül is fennáll:

„*A tanú köteles tanúskodni a rabbinikus bíróság előtt, minden ügyben, amiről tud. [...] És ez akkor érvényes, ha beidéztek tanúskodni. Ahogyan írva van: 'és ő tanú, vagy látta, vagy tudja – ha nem mondja el, viselje bűnét'*” (*Rámbám, Édut 1:1*)

A tórai kötelezettség tehát nemcsak akkor áll fenn, ha megesketik, hanem akkor is, ha hívják. Ha azonban nem is hívják, mivel nem tudnak arról, hogy ő tanúskodhat, akkor látószólag nem köteles tanúskodni.

A Talmud azonban utalást tesz arra is, hogy a tanúnak magától is meg kell jelennie:

„*Tanították, Rabbi Jehosuá mondta: négy dolog van, amit ha az ember megtesz, mentes az emberi ítélettől, de köteles az égi ítélet szerint: [...] aki tanúságot tud a másik számára, de nem tanúskodik neki.*” (*Bává Kámá 55b*)

Itt éppen olyan esetről beszél, amikor ő maga tudja, hogy tanúskodhatna, de az érintett fél nem kérte meg erre. Így értelmezi a törvényt az *Áruch HáSulchán* is (*ld. CM 28:3*).

Mi lehet ilyenkor a kötelezettség alapja?

A fentebb idézet Waldenberg rabbi érvelésében hivatkozik egy olyan titoktartási esküvel kapcsolatos törvényre, amikor a titok felfedé-

¹ Igaz ugyan, hogy az adatvédelmi törvény is lehetővé teszi a kárigény érvényesítését, azonban csak bizonyos, szigorú feltételek teljesülése mellett.

² Ld. *Reagált a Fidesz és a magyar katolikus egyház a gyónási titokról szóló törvényjavaslatra*, Telex.hu, 2024. május 7., *Gyónási titok: a szakma szerint nem áll meg a Fidesz és az egyház érvelése*, MÉRCE.hu, 2024. május 7.

se által megmenthetné a másikat a veszteségtől (ld. Remo JD 239:7).

E törvény magyarázata kapcsán idéz a vilnai Gáon egy talmudi magyarázatot, mely szerint a veszteségtől való megmentés tekinthető a *hásávát ávédá* [talált tárgy visszaadása] micvájának is (ld. Rásbám, Bává Bátrá 53a „háí”).

Azt láthatjuk mindebből, hogy ha a tanúskodás kötelezettsége ezekben az esetekben valóban tórai szintű, akkor még a titoktartási eskünél is erősebb lehet. Nem áll meg tehát a hipokratészi eskü, sem a papi „gyónási titok” a bírósági tanúskodás érvével szemben.

Ezt a tórai szakaszt általában mindig röviddel Peszách előtt szoktuk olvasni. Egy népszerű szójáték szerint a *peszách* kifejezés két részre bontható: *pe szách*, azaz *a száj beszél*.

Ez szépen beleillik abba, hogy a hamarosan elkezdődő *Niszán* hónap jellege éppen is éppen a *beszéd*. Ahogyan abba is, hogy Peszách ünnepének egyik központi micvája a széder

este, a „*beszélj el fiaidnak*” [*vehigádtá lebinchá*] parancsolata (ld. Mózes 2., 13:8).

A héber nyelvben azonban a beszédre több másik szó is létezik (pl. *szipur*, *ámirá*, *dibur*). Nem lehet véletlen az, hogy a széder esti elbeszélés [*Hágádá*] és a tórai szóhasználat a tanúskodás kötelezettségekor [*im lo jágid*] is egybeesik.

Hiszen széder estéjén mi is tanúskodunk. Ez az a pillanat, amikor visszaidézzük, hogy szabad emberek vagyunk, és nem rabszolgák. Mi rendelkezünk a saját döntéseink felett. Így akár azt is megtehetnénk, hogy szó nélkül elmegyünk egy talált tárgy mellett, vagy a másik vesztesége mellett, amit azáltal okozunk, ha nem tanúskodunk neki.

Azáltal, hogy a Tóra ezt a két témát összekapcsolja, azt üzeni, hogy a szabadságunk nem jelentheti azt, hogy „azt csinálunk, amit akarunk”. Ha a másikat segíteni tudjuk a beszédünkkel, akkor azt továbbra is kötelesek vagyunk megtenni.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este**: 16:40 és 17:38 között.

Szombat kimenetele: 18:44.

Péntek este 18:00-tól Kábálát Sábát.

Szombat reggel 9:00-tól ima, Tóraolvasás, majd kidus.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb *szombat reggel* 8:48-ig.

A péntek esti kiduson Kiss Henriett, a Rumbach zsinagóga igazgatója lesz a vendégünk!

Köszönjük a múlt heti beszélgetést Szántóné dr. Balázs Editnek, aki a történelem zsidó forrásairól mesélt nekünk!

Széder este! Április 2-án, csütörtökön este közösségi széder este Binjomin rabbival a Nagy Fuvaros utcai zsinagógában, melyre közösségünk tagjait is szeretettel várjuk! Jelentkezni Binjomin rabbinnál lehet (legkésőbb március 21-éig).

Hétköznapi délutáni tanulások hétfőtől csütörtökig 16:30-kor, a Nagy Fuvaros utcai zsinagógában, a délutáni ima előtt, valamint online: <https://t.me/betjehuda>.

Sábát sálom! Gut sábesz!